

मुंबई फौजदारी अपीलीय अधिकार क्षेत्रातील उच्च न्यायालयात

जामीन अर्ज क्रमांक ९११/२०२४

अमेय संजय जाधव

.. अर्जदार

विरुद्ध

महाराष्ट्र राज्य

.. प्रतिवादी

.....

- विनायक पंडित ऊर्फ दिलीप कामत, अर्जदारांचे वकील.
- श्री. एच. जे. देधिया, प्रतिवादीसाठी सहाय्यक सरकारी अभियोक्ता - राज्य.

.....

कोरम : मिलिंद एन. जाधव, जे.

दिनांक : ०३ जानेवारी २०२५ .

निर्णय:

१. अर्जदाराचे विद्वान वकील श्री. पंडित आणि प्रतिवादी - राज्याचे विद्वान सहाय्यक सरकारी अभियोक्ता श्री. देधिया यांचे म्हणणे ऐकून घेतले. अभिलिखितचा अभ्यास केला.
२. नार्कोटिक्स ड्रग्स अँड सायकोट्रॉपिक सबस्टन्स ॲक्ट, १९८५ च्या कलम ८ (सी), २० (सी) आणि २९ (थोडक्यात "एनडीपीएस ॲक्ट") अंतर्गत दंडनीय

गुन्हांसाठी वडाळा पोलिस ठाण्यात दाखल २०२२ च्या गुन्हा क्रमांक १४ संदर्भात अर्जदाराने जामीन मागितला आहे. अर्जदार ३१.०१.२०२२ पासून तुरुंगात आहे.

३. ३१.०१.२०२२ रोजी वडाळा पोलीस ठाण्याचे पोलीस उप निरीक्षक मासाळकर यांना गुप्त माहिती मिळाली की, ईस्टर्न फ्रीवेच्या खाली चेंबूर शिवरी कंटेनर रोडवर काळ्या रंगाच्या केटीएम ड्यूक बाईकवर दोन जण रात्री ८.०० च्या सुमारास अंमली पदार्थ 'चरस' घेऊन येणार आहेत. त्यानुसार छापा टाकणाऱ्या पथकाने सापळा रचून रात्री ८.४० च्या सुमारास मोटारसायकलवरील दोघांना अडवून त्यांचा शोध घेतला; उदा. प्रणित खैरे (आरोपी क्र.२) जो दुचाकी चालवत होता आणि सध्याचा अर्जदार (आरोपी क्र.१) जो मागे बसलेला होता. तपासादरम्यान अर्जदाराने हातात घेतलेल्या पॉलिथिन पिशवीत १३०० ग्रॅम चरस आणि खांद्यावर पिशवीमध्ये आरोपी क्रमांक २ ने नेलेले ७०० ग्रॅम चरस आढळून आले.

४. अर्जदाराची बाजू मांडणारे विद्वान वकील श्री. पंडित यांनी सांगितले की, सूर्यास्तानंतर छापा टाकण्यात आला आणि कोणतीही परवानगी मिळाली नाही आणि म्हणूनच जप्ती रद्दबातल होते. कलम ४२ मधील तरतुदींचे पालन होत नसल्याचे ते सादर करतील आणि एनडीपीएस कायद्याचे ५०. एनडीपीएस कायद्याच्या कलम ५० अन्वये वैधानिक नोटीस बजावण्यात आलेली नाही, असे ते सादर करतील. ३१.०१.२०२२ रोजी रात्री ०८.४० वाजता अमली पदार्थ जप्त करण्यात आला होता, परंतु ०२.०२.२०२२

रोजीच वडाळा पोलीस स्टेशनकडून मॅजिस्ट्रेट कोर्टाला पत्र देण्यात आले आणि मॅजिस्ट्रेटसमोर ०५.०३.२०२२ रोजी सूची पंचनामा करण्यात आला आणि त्यामुळे यादी पंचनामा तयार करण्यास बराच उशीर झाला आहे ज्यामुळे एनडीपीएस कायद्याच्या कलम ५२ आणि ५२-ए मधील तरतुदींचे पालन केले जात नाही.

४.१. या न्यायालयाने दिलेल्या आदेशाकडे त्यांनी माझे लक्ष वेधले आहे (कोरम : जी. ए. सानप, जे.) त्यामुळे दुचाकी चालविणाऱ्या सहआरोपी क्रमांक २ ची ०४.११.२०२३ रोजी जामिनावर सुटका करण्यात आली आहे. पुढे त्यांनी या न्यायालयाने दिलेल्या दिनांक २०.०२.२०२३ च्या आदेशाकडे माझे लक्ष वेधले आहे (कोरम : एम. एस. कर्णिक, जे.) ज्यानुसार या अमली पदार्थाचा पुरवठा करणारा सहआरोपी क्रमांक ३ याला जामीन मंजूर करण्यात आला आहे. त्यामुळे समानतेच्या आधारावर पण सर्वात महत्त्वाचे म्हणजे एनडीपीएस कायद्यातील तरतुदींचे पालन न केल्याने अर्जदाराला जामीन मंजूर करावा, अशी विनंती ते या न्यायालयाला करतील. ते युक्तिवाद करतील की आरोपपत्र दाखल झाले आहे परंतु नजीकच्या भविष्यात खटला संपण्याची शक्यता नाही कारण तो सुरू झाली नाही आणि अर्जदार ३ वर्षांच्या कालावधीसाठी तुरुंगात आहे.

४.२. आपल्या युक्तिवादाच्या समर्थनार्थ श्री. पंडित यांनी सर्वोच्च न्यायालय व या न्यायालयाच्या खालील निर्णयांचा आधार घेतला आहे:-

- (i) अंकुर चौधरी विरुद्ध मध्य प्रदेश राज्य;
- (ii) जावेद गुलाम नबी शेख विरुद्ध महाराष्ट्र राज्य आणि इतर;
- (iii) जलालुद्दीन खान विरुद्ध भारत सरकार;
- (iv) सिंधिया बंडू उदानशिवे विरुद्ध महाराष्ट्र राज्य;
- (v) मोहम्मद जाकीर नवाब अली विरुद्ध महाराष्ट्र राज्यामार्फत. पी.एस.ओ.; आणि
- (vi) कमलेश सखराज गुप्ता विरुद्ध भारत सरकार आणि इतर.

४.३. वरील वस्तुस्थिती व परिस्थिती लक्षात घेऊन न्यायालयाने योग्य वाटलेल्या कोणत्याही अटीवर अर्जदाराला जामिनावर वाढविण्याची विनंती ते न्यायालयाला करतील.

५. प्रतिवादी-राज्याची बाजू मांडणारे विद्वान सहाय्यक सरकारी अभियोक्ता श्री. देधिया यांनी सुरुवातीलाच असे सादर केले की सध्याच्या अर्जदाराकडून व्यावसायिक प्रमाणात (१३०० ग्रॅम) चरस जप्त करण्यात आली आहे, तर सह आरोपी क्रमांक २ ला जामीन मंजूर करण्यात आला आहे कारण त्याच्याकडून जप्त केलेल्या चरसचे प्रमाण केवळ ७०० ग्रॅम आहे जे व्यावसायिक प्रमाणापेक्षा कमी आहे. ते सादर करतील की सध्याच्या प्रकरणात व्यावसायिक प्रमाण गुंतलेले आहे, म्हणून

एनडीपीएस कायद्याच्या कलम ३७ ची कठोरता सध्याच्या अर्जदाराच्या बाबतीत लागू होईल. त्यामुळे जामीन अर्ज फेटाळण्यात यावा, अशी विनंती ते न्यायालयाकडे करणार आहेत.

६. या प्रकरणात असे निदर्शनास आले आहे की, अर्जदार व सहआरोपी क्रमांक २ यांना चेंबूर शिवडी कंटेनर रोडवर रात्री ८.४० च्या सुमारास पकडण्यात आले आणि सहआरोपी क्रमांक २ मोटारसायकलवरून जात होता आणि अर्जदार मागे बसलेला होता.

७. सध्याच्या खटल्यात असे दिसून येते की, फिर्यादीनुसार गुन्हा अर्जदार (आरोपी क्रमांक १) आणि आरोपी क्रमांक २ यांनी केला आहे. आणखी एक आरोपी क्रमांक ३ असून तो अंमली पदार्थाचा पुरवठादार आहे. आरोपी क्रमांक २ आणि आरोपी क्रमांक ३ या दोघांनाही जामीन मंजूर झाला आहे. आरोपी क्रमांक १ हा माझ्यासमोरचा अर्जदार आहे.

८. आरोपी क्रमांक १ आणि आरोपी क्रमांक २ ज्या मोटारसायकलवरून प्रवास करत होते, त्या मोटारसायकलवरून कोण जात होते, याची नोंद किंवा पुरावे न्यायालयात सादर करण्यात आलेले नाहीत. ०४.११.२०२३ रोजी आरोपी क्रमांक २ ला जामीन मंजूर करताना म्हटले आहे की, आरोपी क्रमांक २ हा मोटारसायकलस्वार होता आणि आरोपी क्रमांक १ त्याच्या मागे मागे बसलेला होता.

९. एनडीपीएस कायद्याच्या कलम ४२ (२) आणि ५० चे पालन न केल्यामुळे जामीन मिळवण्यासाठी अर्ज केला जातो.

१०. मी अभिलिखित तपासले आहे. सध्याच्या प्रकरणात लागू असलेल्या तरतुदी एनडीपीएस कायद्याच्या कलम ५० सह कलम ४२, ४३ असतील.

११. सध्याच्या प्रकरणातील वस्तुस्थितीत कलम ५२ (२) व ५२ (२) अ मधील तरतुदी खालीलप्रमाणे लागू होतील :-

“५२. अटक केलेल्या व्यक्तींची विल्हेवाट लावणे आणि जप्त केलेल्या वस्तूंची विल्हेवाट लावणे.-

(१) कलम ४१, कलम ४२ कलम ४३ किंवा कलम ४४ अन्वये एखाद्या व्यक्तीला अटक करणारा कोणताही अधिकारी शक्य तितक्या लवकर त्याला अशा अटकेच्या कारणांची माहिती देईल.

(२) कलम ४१ च्या उपकलम (१) अन्वये जारी करण्यात आलेल्या वॉरंटअंतर्गत अटक करण्यात आलेल्या आणि जप्त करण्यात आलेल्या वस्तू ज्या दंडाधिकाऱ्यांनी वॉरंट जारी केल्या आहेत त्या दंडाधिकाऱ्यांकडे विनाकारण विनाविलंब पाठविल्या जातील.

५२ अ. जप्त केलेल्या अंमली पदार्थांची व सायकोट्रॉपिक पदार्थांची विल्हेवाट.-

(१)

(२) जर कोणतेही [अंमली पदार्थ, सायकोट्रॉपिक पदार्थ, नियंत्रित पदार्थ किंवा वाहने] जप्त करून जवळच्या पोलिस ठाण्याच्या प्रभारी अधिकाऱ्याकडे किंवा कलम ५३ अन्वये अधिकार प्राप्त अधिकाऱ्याकडे पाठविण्यात आले असतील, तर उपकलम (१) मध्ये नमूद केलेल्या अधिकाऱ्याने अशा [अंमली पदार्थ, सायकोट्रॉपिक पदार्थ, नियंत्रित पदार्थ किंवा वाहने] ची यादी तयार करावी ज्यात त्यांच्या वर्णनाशी संबंधित तपशील असतील,[अंमली पदार्थ, सायकोट्रॉपिक पदार्थ, नियंत्रित पदार्थ किंवा वाहने] किंवा ज्या वेष्टनामध्ये ते पॅक केले जातात, मूळ देश आणि इतर तपशील उपकलम (१) मध्ये नमूद केलेल्या अधिकाऱ्याने ज्या ओळखीशी संबंधित मानले जाऊ शकतात[अंमली पदार्थ, सायकोट्रॉपिक पदार्थ, नियंत्रित पदार्थ किंवा वाहने] या अधिनियमांतर्गत कोणत्याही कार्यवाहीत आणि कोणत्याही मॅजिस्ट्रेटकडे या उद्देशाने अर्ज करणे-

(अ) अशा प्रकारे तयार केलेल्या सूचीची शुद्धता प्रमाणित करणे; किंवा

(ब) अशा दंडाधिकाऱ्यांच्या उपस्थितीत ५ [अशी औषधे, पदार्थ किंवा वाहने]

छायाचित्रे घेणे आणि अशी छायाचित्रे सत्य असल्याचे प्रमाणित करणे; किंवा

(क) अशा दंडाधिकाऱ्यांच्या उपस्थितीत अशा औषधांचे किंवा पदार्थांचे प्रातिनिधिक नमुने काढण्यास परवानगी देणे आणि अशा प्रकारे काढलेल्या नमुन्यांच्या कोणत्याही यादीची सत्यता प्रमाणित करणे.”

१२. मोटारसायकलस्वार आरोपी क्रमांक २ याला खांदयावरच्या पिशवीसह पकडण्यात आल्याचे प्रथमदर्शनी दिसून येत आहे.

१३. त्याचा शोध घेतल्यानंतर पंचनाम्यात पांढऱ्या रंगाची पॉलिथिन पिशवी असून त्यात ७०० ग्रॅम चरस असल्याचे आढळून आले आहे. संपूर्ण पंचनाम्यात विषयाच्या मालकीहक्काबाबत सांगण्यात आलेले नाही, असे दिसून येते. अर्जात म्हटले आहे की, विषय मोटारसायकल आरोपी क्रमांक २ म्हणजेच प्रदीप सूर्यकांत खैरे यांच्या आईची आहे. संकेतस्थळावरून उपलब्ध असलेल्या आर.टी.ओ.च्या नोंदीवरून ही माहिती बरोबर असल्याची पुष्टी होते. सरकारी पक्ष या बाबीवर मौन बाळगून आहे.

१४. अर्जदार - आरोपी क्रमांक १ च्या बाबतीत फिर्यादी प्रकरण असे आहे की पोलिस पथकाने आरोपीला पकडल्यानंतर क्रमांक १ व २ व रस्त्यावरून चालविली जाणारी मोटारसायकल पाहून त्यांना तात्काळ पकडण्यात आले. पंचनाम्यात आरोपी क्रमांक दोनकडे पांढऱ्या रंगाची पॉलिथिन पिशवी असलेली खांद्याची पिशवी आढळून आली असून ती जप्त करण्यात आली आहे. सध्याच्या प्रकरणात ज्या खांद्याच्या पिशवीची सामग्री आहे, त्याबद्दल संपूर्ण पंचनामा पूर्णपणे गप्प आहे, याचे कारण म्हणजे

सध्याच्या अर्जदाराच्या उजव्या हातात काळ्या रंगाची पॉलिथिन पिशवी बाळगल्याप्रकरणी त्याला सरकारी पक्षाने अटक केल्याचा आरोप आहे. पंचनामा केला असता प्रथमदर्शनी आरोपी क्रमांक २ हा खांदयावरच्या पिशवीत अमली पदार्थ घेऊन जात होता आणि आरोपी क्रमांक एकच्या बाबतीत खांदयावरची पिशवी नव्हती.

१५. आरोपी क्रमांक दोनला जामीन देण्याच्या आदेशात ते मोटारसायकल चालवत असल्याचे नमूद करण्यात आले असून त्यांची तपासणी केली असता ते त्यांच्या पिशवीत वैयक्तिक प्रतिबंधित पदार्थ घेऊन जात असल्याचे आढळून आले. हे योग्य नाही. पंचनामा पाहिल्यावर असा विश्वास बसत नाही की अर्जदार दुचाकी चालवताना आणि विशेषतः वाहनचालक/मालक म्हणजेच आरोपी क्रमांक २ आपल्या खांद्याच्या पिशवीत आपला प्रतिबंधित पदार्थ घेऊन जात असताना त्याच्या उजव्या हातात कथित प्रतिबंधित पदार्थ घेऊन जाईल. २९.०९.२०२४ रोजीच्या जामीन फेटाळण्याच्या आदेशात आरोपींनी पिशवीत अंमली पदार्थ घेऊन जात असल्याचे चुकीचे नमूद केले आहे आणि त्यामुळे खालील प्रमाणे अधिकृतता घेणे आवश्यक नाही. एनडीपीएस कायद्याचे कलम ४२.

१६. जेव्हा आरोपी क्रमांक २ त्याच्या खांद्याच्या पिशवीत कथित प्रतिबंधित पदार्थ घेऊन जात होता, असे सरकारी पक्षाचे स्पष्ट प्रकरण आहे, तेव्हा एनडीपीएसच्या कलम ४२ आणि ५० ची मान्यता आणि पालन सूर्यास्तानंतर केलेली ही संधी असल्याने

कायदा बंधनकारक होता. पॉलिथिनच्या पिशवीत आरोपी क्रमांक एक-अर्जदार हातात घेऊन १३०० ग्रॅम अंमली पदार्थ सापडल्याचे सांगितल्याने हे कथित अमली पदार्थ दोन्ही आरोपी स्वतंत्रपणे का घेऊन जातील, असा संशय व शंका निर्माण होते.

१७. जप्त करण्यात आलेल्या संपूर्ण अंमली पदार्थाच्या पान क्रमांक १५२ – १६० वर जोडलेली छायाचित्रे प्रथमदर्शनी न्यायालयाचा विश्वास निर्माण करणारी नाहीत. ही सर्व छायाचित्रे सध्याच्या प्रकरणाशी संबंधित आहेत आणि जे दिसून आले आहे ते कथित प्रतिबंधित पदार्थाची अनेक पाकिटे आहेत. ०५.०३.२०२२ रोजी अधिकृत छायाचित्रकाराने काढलेली १७ छायाचित्रे न्यायचौकशी न्यायालयात आहेत जिथे जप्त केलेले प्रतिबंधित पदार्थ जमा आहेत. त्यानंतर कथित अंमली पदार्थ जप्त केल्यानंतर दैनंदिन डायरीतील नोंदीवरून असे दिसून येते की जप्त केलेला अंमली पदार्थ ३१.०१.२०२२ रोजी २०:४० वाजता (रात्री ०८:४० वाजता) जप्त केलेला अंमली पदार्थ पोलीस ठाण्यात आणल्यानंतर तो दैनंदिन डायरीत प्रविष्ट/ नोंदविला गेला असावा. मात्र पान क्र.१४५ व १४६ वर दैनंदिन डायरीचा उतारा देण्यात आला असून त्यात दैनंदिन डेअरीमध्ये केलेली नोंद केवळ ०२.०२.२०२२ रोजी म्हणजे जप्तीनंतर २ दिवसांनी असल्याचे नमूद करण्यात आले आहे. दिनांक ०२.०२.२०२२ रोजी १६.५० वाजता नोंदविण्यात आलेली नोंद प्रत्यक्षात ३१.०१.२०२२ रोजी केलेल्या जप्तीची नसून ती वडाळा पोलीस ठाण्याने ०२.०२.२०२२ रोजी आझाद मैदान येथील एनडीपीएस स्टोरेज

सेलमध्ये पाठविलेल्या जप्त केलेल्या अंमली पदार्थाची आहे. ३१.०१.२०२२ रोजी २०.४० वाजता जप्ती करण्यात आली, त्या दिवशी कथित अंमली पदार्थ जप्त केल्याची दैनंदिन डायरी दाखल करण्यात आली नव्हती आणि दोन दिवस हा अंमली पदार्थ वडाळा पोलिस ठाण्यात तसाच ठेवण्यात आला होता.

१८. ३१.०१.२०२२ रोजी आझाद मैदानातील एनडीपीएस सेलला तपास अधिकाऱ्याकडून पत्र पाठवले जाते. छापा, शोध आणि जप्ती पूर्ण करून जप्तीच्या वेळी वापरण्यात आलेली साधने व उपकरणे परत केली जात असल्याचे या पत्रात नमूद करण्यात आले आहे. आरोपी क्रमांक १ आणि आरोपी क्रमांक २ यांच्याकडून २ किलो गांजा जप्त करण्यात आल्याचे या पत्रात नमूद करण्यात आले आहे. या पत्रात दोन्ही आरोपींकडून वसूल करण्यात आलेल्या वेगवेगळ्या रकमेची नोंद नाही. एनडीपीएस कायद्यासारख्या कृत्यांमध्ये कोणतीही शंका किंवा संशय न ठेवता कायद्यातील तरतुदींचे काटेकोरपणे पालन करावे लागते. त्यानंतर ०५.०३.२०२२ रोजी ३३ दिवसांच्या विलंबाने इन्व्हेंटरी पंचनामा तयार केल्याचे दिसून येते. तो सूची पंचनामा पान क्र.५५ वर जोडलेला आहे.

१९. साहेबराव बाजीराव आडसोळ (वय ६१) व वडाळा मुंबई व बिपीन येथे वास्तव्यास असलेल्या निवृत्त व्यक्ती व बिपीन या दोन साक्षीदारांच्या उपस्थितीत पंचनामा तयार केला जातो. कफ परेड येथे राहणारे कुमार सत्यनारायण मंडल (वय २२,

रा.मुंबई) जेव्हा हा पंचनामा तयार केला जातो आणि दंडाधिकाऱ्यांकडून दिनांक ०५.०३.२०२२ च्या कलम ५२ अ (२) अन्वये प्रमाणपत्र सादर केले जाते, तेव्हा ज्या साक्षीदारांच्या उपस्थितीत ते तयार केले जाते ते तेच साक्षीदार नसतात जे घटनेचे पंच साक्षीदार असतात. ३१.०१.२०२२ गुलाम नबी मोधम्मद खान (वय २८) आणि सूरज प्रकाश आर. (वय २३, दोघेही रा. वडाळा) अशी या घटनेचे पंच साक्षीदार आहेत. ही मोठी विसंगती आहे.

२०. त्यामुळे वरील वस्तुस्थितीमुळे ३३ दिवसांनंतर करण्यात आलेल्या पंचनाम्याबाबत आणि त्याच्या लांबीबाबत शंका उपस्थित केली जाते. एनडीपीएस कायद्याच्या कलम ५२ अ सह कलम ५२ मधील तरतुदीलक्षात घेता मध्यंतरी कोणत्याही प्रकारची छेडछाड होण्याची भीती अर्जदाराने व्यक्त केली आहे. अनावश्यक विलंब न लावता ती पार पाडावी आणि ती संबंधित दंडाधिकाऱ्यांकडे पाठवावी, असे या तरतुदींमध्ये नमूद करण्यात आले आहे. ३१.०१.२०२२ रोजी वसुली व जप्ती केली जाते आणि त्या तारखेच्या दैनंदिन डायरीमध्ये त्याचा उल्लेख नसतो आणि त्यानंतर तो ०२.०२.२०२२ रोजी एनडीपीएस स्टोरेज सेलमध्ये जमा करण्यासाठी पाठविला जातो, ही वस्तुस्थिती प्रथमदर्शनी उजव्या हातात पॉलिथिन पिशवी बाळगल्याचा आरोप असलेल्या अर्जदाराच्या फिर्यादी प्रकरणावर शंका उपस्थित करते.

२१. सध्याच्या प्रकरणात असे दिसून येते की, अर्जदाराने माहिती दिल्यानंतर दंडाधिकारी/राजपत्रित अधिकारी यांच्यासमोर शोध घेण्यास नकार दिल्यानंतर शोध घेतल्यानंतर शोध सूर्यास्त ते सूर्योदय या दरम्यान असल्याने ४२(१) च्या तरतुदीनुसार त्याच्या विश्वासाचे आधार नोंदवून अहवाल आपल्या जवळच्या अधिकृत वरिष्ठांकडे पाठविणे हे तपास अधिकाऱ्याचे कर्तव्य होते. याचे मुख्य कारण म्हणजे आरोपी क्रमांक १ आणि आरोपी क्रमांक २ या व्यक्तीकडून वर नमूद केल्याप्रमाणे वेगवेगळ्या परिस्थितीत जप्ती करण्यात आली आहे. अर्जदार – आरोपी क्रमांक १ याने पॉलिथिन पिशवीत उजव्या हातात १३०० ग्रॅम प्रतिबंधित पदार्थ बाळगल्याचा ठपका ठेवण्यात आला आहे, जो व्यावसायिक प्रमाणापेक्षा जास्त आहे. त्याचवेळी गुन्ह्यातील मोटारसायकलचा मालक आरोपी नं.२ याने खांद्यावर घेतलेल्या पिशवीत ७०० ग्रॅम अंमली पदार्थ स्वतंत्रपणे नेला होता.

२२. अर्जदार पदवीधर आहे आणि त्याला कोणतीही गुनह्याची पार्श्वभूमी नाही. पूर्ववृत्त[संपादन] त्याला २ वर्ष ११ महिने ५ दिवस बंदीवास भोगावा लागला असून खटला सुरू झालेला नाही.

२३. वरील प्रथमदर्शनी निरीक्षण लक्षात घेता एनडीपीएस कायद्याच्या कलम ३७ (१) (ब) मधील दुहेरी अटी सध्याच्या प्रकरणात लागू होऊ शकतात. पहिली अट पाळली जाते कारण विद्वान अभियोजक या न्यायालयात ऐकले जातात.

२४. दुस-या अटीचा विचार केल्यास प्रथमदर्शनी असे मानण्याचे वाजवी कारण आहे की, वापरलेले विषय वाहन म्हणजे मोटारसायकल आरोपी क्रमांक २ चे होते आणि तो मोटारसायकलस्वार होता आणि त्याने आपल्या खांद्यावर आपले प्रतिबंधित पदार्थ घेऊन त्या पिशवीमध्ये आणि आत नेले होते, दुसऱ्या पॉलिथिन पिशवीत हे अमली पदार्थ सापडले, सध्याच्या अर्जदाराने खांद्यावर पिशवी घेतल्याचा असा कोणताही आरोप नाही आणि त्याची कोणतीही पार्श्वभूमी नसल्यामुळे आणि त्याने २ वर्षे ११ महिने ५ दिवस कोठडीत काढल्यामुळे जामिनावर असताना तो कोणताही गुन्हा करण्याची शक्यता नाही, प्रदीर्घ काळ तुरुंगवास भोगणे हे भारतीय राज्यघटनेच्या अनुच्छेद २१ अन्वये दिलेल्या त्यांच्या सर्वात मौल्यवान मूलभूत अधिकाराच्या विरोधात आहे.

२५. त्यामुळे रबी प्रकाश विरुद्ध ओडिसा राज्य या खटल्यात सर्वोच्च न्यायालयाने दिलेल्या निकालाप्रमाणे ज्यामध्ये २४७ किलो गांजाची तस्करी आणि वाहतूक करताना पकडल्या गेलेल्या आरोपीवर एनडीपीएस कायद्यांतर्गत खटला चालविला जात होता आणि त्याला साडेतीन वर्षे तुरुंगवास भोगावा लागला होता, सर्वोच्च न्यायालयाने विचाराधीन खटल्याचा अधिकार मान्य करताना जलद सुनावणीचा अधिकार हा अधिकाराचा पैलू मानून जामिनावर सुटका करण्यास पात्र असल्याचे म्हटले एनडीपीएस कायद्याच्या कलम ३७ अन्वये कठोर आवश्यकतेच्या बाबतीतही भारतीय राज्यघटनेच्या अनुच्छेद २१ अन्वये जन्मठेपेची शिक्षा होऊ शकते. काहीशा समान आणि

तत्सम प्रकरणात, हे न्यायालय (कोरम मनीष पितळे, जे.) जामीन अर्ज क्र.२०२४ चे १८५ १२.१२.२०२४ ज्यामध्ये जप्त केलेले प्रतिबंधित पदार्थ २ किलो चरसच्या स्वरूपात होते आणि त्या प्रकरणातील वस्तुस्थितीत दीर्घकाळ तुरुंगवास आणि त्यात नमूद केलेल्या विसंगतींमुळे, रबी प्रकाश (सुप्रा) प्रकरणात सर्वोच्च न्यायालयाने दिलेल्या कायद्याच्या भूमिकेची अंमलबजावणी केली त्यामध्ये अर्जदाराच्या फायद्यासाठी आणि अटींवर त्याची जामिनावर सुटका केली.

२६. सध्याच्या प्रकरणात आरोपी क्रमांक २ हा मोटारसायकलस्वार व मालक असल्याचे आरोपपत्रात नमूद करण्यात आले आहे. ही मोटारसायकल त्याच्या आईच्या नावावर नोंदणीकृत आहे. ही एक हाय-एंड मोटारसायकल आहे. फिर्यादी नुसार, मोटारसायकल चालवताना आरोपी क्रमांक २ हा त्याच्या खांद्यावर ठेवलेल्या पिशवीत कथित प्रतिबंधित पदार्थ घेऊन जात होता. सध्याचा अर्जदार-आरोपी क्रमांक १ विरुद्ध खटला असा आहे की तो उजव्या हातात कथित प्रतिबंधित पदार्थ घेऊन मागे बसलेला होता. त्यानंतर फिर्यादीने सांगितले की, मोटारसायकल अडवल्यानंतर आरोपी क्रमांक दोनने ती थांबवली आणि त्यांनी पळून जाण्याचा प्रयत्न केला, परंतु त्यांना तात्काळ पकडण्यात आले. आरोप असा आहे की घडलेल्या घटनेची चौकशी करण्यासाठी अनेक पादचारी घटनास्थळी जमले आणि पोलिसांनी ३-४ पादचाऱ्यांना तपासात सामील होण्याची विनंती केल्याचा दावा केला, परंतु ते सर्व ताबडतोब निघून गेले. त्यामुळे शोध

आणि जप्तीच्या घटनेचे स्वतंत्र साक्षीदार नाहीत, हे मान्य आहे. आरोपी क्रमांक दोनच्या वरील कृतीमुळे त्याने खांद्यावर ठेवलेल्या पिशवीमध्ये कथित प्रतिबंधित पदार्थ बाळगल्याच्या तर्काला स्पष्टपणे छेद दिला आहे, परंतु फिर्यादीनुसार, अर्जदाराने उजव्या हातात पॉलिथिन पिशवीत कथित प्रतिबंधित पदार्थ बाळगल्याचा आरोप आहे. अभियोजन पक्षाच्या म्हणण्यानुसार अभिलिखितवरून दिसणाऱ्या या अमली पदार्थाची किंमत २६ लाखांहून अधिक असून ती पॉलिथिनच्या पिशवीत भरून अर्जदाराच्या उजव्या हातात धरल्याचा आरोप आहे.

२७. त्यानंतर दोषारोपपत्रानुसार फिर्यादीचा खटला प्रथमदर्शनी खरा ठरल्यास पोलिस दलाने मोटारसायकल अडविल्याचे पाहिल्यावर अर्जदाराच्या उजव्या हातातील पॉलिथिनची पिशवी फेकून देणे हे अर्जदाराचे पहिले म्हणणे असेल. त्यामुळे फिर्यादी पक्षाचे प्रकरण संशयास्पद असल्याचे दिसून येत आहे. आरोपीचा अंमली पदार्थ कोठून पोहोचवायचा होता किंवा तो घेण्यासाठी संबंधित परिसरातील कोणी उपस्थित होते का, हेही आरोपपत्रात नमूद करण्यात आलेले नाही. तपासाच्या बाबतीत वरील बाबींवर पूर्णपणे मौन आहे. असा कोणताही तपास न करता आधीच दोषारोपपत्र दाखल केले जाते.

२८. आरोपपत्रातील वरील यांत्रिक आणि अनाकलनीय महत्त्व आणि तपशील तसेच स्वतंत्र साक्षीदारांचे सबळ पुरावे नसल्यामुळे प्रथमदर्शनी फिर्यादी खटल्याची

विश्वासाहता कमी झाल्याचे स्पष्ट होते. संधी वसुलीच्या अशा प्रकरणात, स्वतंत्र साक्षीदारांची अनुपस्थिती आणि अभिलिखितवरून दिसून येते की प्रक्रियात्मक सुरक्षिततेची कथित पायमल्ली यामुळे सरकारी खटल्यात लक्षणीय घट होते.

२९. टिंकू विरुद्ध राज्य (एनसीटी ऑफ दिल्ली) या प्रकरणात दिल्ली उच्च न्यायालयाच्या एकल पीठाच्या निर्णयाकडे सर्वांचे लक्ष लागले आहे. त्या प्रकरणी अर्जदाराला अटक करून त्याच्या पिशवीतून ९४५ ग्रॅम हेरॉईन (व्यावसायिक प्रमाणापेक्षा जास्त) जप्त करण्यात आले. त्यामध्ये अर्जदाराला २ वर्षे ५ महिने तुरुंगवास भोगावा लागला. त्यात न्यायालयाने चर्चा केलेल्या अभिलिखित वरून आणि पंचनाम्यातून प्रथमदर्शनी फिर्यादी खटल्यात विसंगती आढळली. खटल्याला संभाव्य विलंब होईल आणि म्हणूनच भारतीय राज्यघटनेच्या अनुच्छेद २१ च्या अधिकाराचा विचार करावा लागेल, या तथ्याच्या समर्थनार्थ न्यायालयाने सर्वोच्च न्यायालय आणि उच्च न्यायालयांच्या अनेक निर्णयांचा आधार घेतला. खटल्याचा निष्कर्ष कुठेच दिसत नाही, असे निरीक्षण नोंदवत न्यायालयाने या निर्णयाच्या परिच्छेद क्रमांक ५० आणि ५१ मध्ये नमूद केलेल्या अनेक निर्णयांचा आधार घेतला. सोयीसाठी परिच्छेद क्र.५० व ५१ खाली दिले आहेत:-

५०. अर्जदार अडीच वर्षांपासून तुरुंगात असून पंचवीस पैकी केवळ दोन साक्षीदार तपासण्यात आले आहेत. पुढील सुनावणी १८ फेब्रुवारी २०२५ रोजी होणार आहे. या खटल्याचा निष्कर्ष कुठेच दिसत नसल्याचे स्पष्ट झाले आहे.

५१. न्यायालयाच्या विविध निर्णयांवर अर्जदाराचे अवलंबून राहणे म्हणूनच समर्पक आहे. अलीकडच्या काळात सर्वोच्च न्यायालयाने दिलेल्या खालील निर्णयांनीही भारतीय राज्यघटनेच्या कलम २१ अन्वये असलेले अधिकार सर्वोपरि आहेत आणि ते एनडीपीएस कायद्यातील कलम ३७ च्या अधीन नसतील, हे अधोरेखित केले आहे. त्याचे संबंधित परिच्छेद खालीलप्रमाणे काढले आहेत.

i. रबी प्रकाश वि. ओडिशा राज्य, २०२३ एससीसी ऑनलाईन एससी ११०९ जिथे २४७ किलो गांजा जप्त करण्यात आला आणि अर्जदार साडेतीन वर्षांहून अधिक काळ कोठडीत होता, कोणतीही गुन्हेगारी पार्श्वभूमी नव्हती, न्यायालयाने खालीलप्रमाणे म्हटले:-

“४. एनडीपीएस कायद्याच्या कलम ३७ मधील दुहेरी अटींच्या संदर्भात, प्रतिवादी - राज्याच्या विद्वान वकिलांची योग्य सुनावणी घेण्यात आली आहे. त्यामुळे पहिली अट पाळली जाते. दुसरी अट म्हणजे याचिकाकर्ते दोषी नाहीत असे मानण्याचे वाजवी कारण आहे की नाही, याविषयी मत तयार करणे, तो साडेतीन वर्षांहून अधिक काळ कोठडीत असताना या टप्प्यावर तो तयार होऊ शकत नाही. प्रदीर्घ

तुरुंगवास हा सामान्यतः घटनेच्या कलम २१ अन्वये दिलेल्या सर्वात मौल्यवान मूलभूत अधिकाराच्या विरोधात आहे आणि अशा परिस्थितीत, सशर्त स्वातंत्र्य एनडीपीएस कायद्याच्या कलम ३७ (१) (बी) (२) अंतर्गत तयार केलेल्या वैधानिक निर्बंधांना मागे टाकले पाहिजे.”

ii. धीरज कुमार शुक्ला वि. उत्तर प्रदेश राज्य, २०२३ एससीसी ऑनलाईन एससी ९१८ जिथे अर्जदाराने चालविलेल्या कारमधून सुमारे ६५ किलो गांजा जप्त करण्यात आला (आणि सहआरोपीच्या कारमधून ९२ किलो गांजा जप्त करण्यात आला) अर्जदार सुमारे अडीच वर्षे कोठडीत होता, सर्वोच्च न्यायालयाने जामीन मंजूर करताना, खालीलप्रमाणे म्हटले आहे:

“३. प्रवीण मौर्य @पुनीत मौर्य यांच्यासह 'होंडा सिटी' कारमधील काही जणांना नियमित जामिनावर सोडण्यात आल्याचे दिसून येत आहे. हे खरे आहे की याचिकाकर्त्याकडून वसूल केलेली रक्कम व्यावसायिक स्वरूपाची आहे आणि कायद्याच्या कलम ३७ मधील तरतुदी सामान्यतः आकर्षित होऊ शकतात. मात्र, गुन्हेगारी पार्श्वभूमी नसल्यामुळे आणि याचिकाकर्ते गेल्या अडीच वर्षांपासून कोठडीत असल्याने या टप्प्यावर कायद्याच्या कलम ३७ मधील अटी रद्द केल्या जाऊ शकतात, याबद्दल आम्ही समाधानी आहोत, विशेषतः आरोप निश्चित झाले असले तरी खटला अद्याप सुरू झालेला नाही.”

iii. मान मंडल वि. पश्चिम बंगाल राज्य, २०२३ एससीसी ऑनलाईन एससी १८६८ जिथे जप्ती व्यावसायिक स्वरूपाची होती आणि अर्जदार सुमारे दोन वर्षे तुरुंगात होता आणि खटला लवकरच संपण्याची कोणतीही आशा नव्हती, सर्वोच्च न्यायालयाने जामीन मंजूर करताना खालीलप्रमाणे म्हटले आहे:

“६. याचिकाकर्ते जवळपास दोन वर्षे तुरुंगात आहेत आणि नजीकच्या भविष्यात खटल्याची सुनावणी होण्याची शक्यता नाही, ही वस्तुस्थिती लक्षात घेऊन आम्ही याचिकाकर्त्यांना जामीन देण्यास इच्छुक आहोत.”

iv. बादशा एस. के. व्ही. पश्चिम बंगाल राज्य, २०२३ एससीसी ऑनलाईन एससी १८६७ जिथे कोडीन फॉस्फेट असलेल्या फेन्सिडिल कफ सिरप (प्रत्येकी १०० मिली) च्या १०० बाटल्या जप्त करण्यात आल्या होत्या, अर्जदार सुमारे २ वर्षे ४ महिन्यांपासून कोठडीत होता आणि खटला अद्याप सुरू झालेला नव्हता, सर्वोच्च न्यायालयाने जामीन मंजूर करताना खालीलप्रमाणे नमूद केले:

“५. वरील वरून असे दिसून येईल की या प्रकरणाची सुनावणी अद्याप सुरू झालेली नाही आणि दरम्यान, याचिकाकर्ते बराच काळ कोठडीत आहेत. सरकारी वकिलांचे म्हणणे आहे की, दोन्ही आरोपींविरोधात कोणतीही ज्ञात गुन्हेगारी पार्श्वभूमी नाही.”

३०. अशा प्रकारे, सध्याच्या प्रकरणातील विचित्र तथ्ये आणि परिस्थितीमध्ये, जिथे प्रथम खबर आणि नंतर आरोपपत्र आणि स्वतंत्र साक्षीदारांच्या स्वरूपात प्रथमदर्शनी पुष्टी देणारे पुरावे किंवा अर्जदाराशी संबंधित कोणतीही सीडीआर संबंध जोडलेला माझ्यासमोर किंवा आरोपपत्रात किंवा तपासादरम्यान कोणतीही आर्थिक कोंडी उघडकीस आली नाही अर्जदार, अर्जदाराचे प्रकरण जामीनासाठी विचारात घेण्यास पात्र आहे.

३१. मात्र, खटल्यादरम्यान पुराव्यांचे वजन केले जाणार असल्याने हे प्रथमदर्शनी मूल्यमापन असल्याचे स्पष्ट करण्यात आले आहे त्यामुळे अर्जदाराला अनिश्चित काळासाठी तुरुंगात ठेवणे शहाणपणाचे ठरणार नाही. या खटल्यातील विचित्र वस्तुस्थितीत अर्जदाराला जामीन मंजूर करण्यासाठी हे योग्य प्रकरण असल्याचे या न्यायालयाला वाटते.

३२. म्हणून खालील आदेश :-

- (i) अर्जदार – एनडीपीएस अधिनियम, शहर दिवाणी व सत्र न्यायालय, ग्रेटर मुंबई अंतर्गत विशेष न्यायाधीशांच्या फाइलवर प्रलंबित असलेल्या एनडीपीएस विशेष खटला क्रमांक ५४१ मध्ये खटल्याचा सामना करीत असलेल्या अमेय संजय जाधव यांना पी.बी.आणि एस.बी.ला रु.२५,०००/- (फक्त पंचवीस हजार रुपये) आणि तेवढ्याच रकमेच्या एका हमीपत्रावर जामिनावर सोडण्याचे आदेश दिले जातात;

- (ii) अर्जदाराने तपास अधिकाऱ्याकडे अहवाल द्यावा. वडाळा पोलिस ठाणे, महिन्यातून एकदा महिन्याच्या पहिल्या सोमवारी सकाळी १० ते १२ या वेळेत;
- (iii) अर्जदाराने खटल्याच्या चौकशीस सहकार्य करावे आणि विशेषत : नसल्यास सर्व तारखांना न्यायचौकशी न्यायालयात हजर राहावे जर सूट देण्यात आली नाही आणि कोणतीही अनावश्यक स्थिती घेणार नाही, जर त्याने तसे केले तर ते पात्र ठरेल हा आदेश रद्द करण्यासाठी अभियोजन पक्षाने अर्ज करावा;
- (iv) अर्जदाराला कनिष्ठ न्यायालयाच्या पूर्वपरवानगीशिवाय महाराष्ट्र राज्य सोडता येणार नाही;
- (v) अर्जदाराने कोणत्याही साक्षीदारावर प्रभाव टाकू नये किंवा पुराव्याशी कोणत्याही प्रकारे छेडछाड करू नये;
- (vi) अर्जदाराने तपास अधिकाऱ्याला त्याचा सध्याचा पत्ता आणि मोबाइल संपर्क क्रमांक आणि/ किंवा रहिवासी किंवा मोबाइल तपशील बदलल्यास वेळोवेळी लागू केल्याप्रमाणे कळवावे; आणि
- (vii) अटींचे उल्लंघन केल्यास अर्जदाराला दिलेला जामीन रद्द केला जाईल.

३३. वरील निरीक्षणे प्रथमदर्शनी खटल्याच्या नोंदीच्या आधारे आहेत आणि केवळ अर्जदाराला जामीन देण्याच्या हेतूने या न्यायालयाने केलेले मत व्यक्त आहे आणि सध्याच्या खटल्यातील खटल्यावर परिणाम करणार नाही.

३४. वरील अटींमध्ये, जामीन अर्ज मंजूर केला जातो आणि निकाली काढला जातो.

[मिलिंद एन. जाधव, जे.]

अस्वीकरण

या न्यायनिर्णयाच्या मराठी भाषेतील या अनुवादाचा वापर हा पक्षकारास त्याच्या /तिच्या मातृभाषेमध्ये त्याचा अर्थ समजून घेण्यापुरताच मर्यादित राहील आणि त्याचा इतर कोणत्याही कारणाकरता वापर करता येणार नाही तसेच इंग्रजी भाषेतील न्यायनिर्णय हाच सर्व व्यावहारिक आणि कार्यालयीन वापराकरिता विश्वसनीय असेल आणि तोच त्यातील आदेशाच्या निष्पादन आणि अंमलबजावणी करता वैध मानला जाईल.

XXXXXX